

Оксана Ланка,

доцент кафедри теорії, історії
та філософії права Національної
академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

Волонтерський рух в Україні має власну історію започаткування та розвитку. Зокрема, активізація загальнодержавної волонтерської активності відбулась ще наприкінці 2013 р. і з особливою силою розгорнулась у 2022 р. із запровадженням воєнного стану. Масштабна збройна агресія призвела до значного зростання кількості волонтерів, які займаються гуманітарною допомогою, евакуацією цивільного населення, підтримкою військових, забезпеченням медицини та інших критично важливих потреб. Волонтери стали ключовою ланкою у підтримці українського суспільства.

Етимологічне дослідження поняття «волонтер» вказує, що воно походить від латинського терміну «voluntarius» – воля, бажання, а також від англійського терміну «voluntary» – добровільний, доброволець, слідувати добровільним шляхом), що означає особу, котра за власним бажанням допомагає іншим [1, с. 244].

В українському законодавстві визначення сутності волонтерської діяльності міститься у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 року [2], де останнє розглядається як добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Такий підхід відображає загальносвітові тенденції правового врегулювання волонтерства та підкреслює його роль у розвитку громадянського суспільства.

На відміну від національного законодавства визначення феномена волонтерства, яке міститься у документах Організації Об'єднаних Націй, є дещо ширшим. Зокрема, під волонтерством розуміється вклад особи у розвиток благополуччя своїх сусідів і суспільства в цілому, що зроблений поза рамками власної кар'єрної діяльності на засадах безкорисливості, безоплатності [3, с. 2]. У Загальній декларації волонтерів відзначається, що волонтерство – це добровільний вибір, що відображає особисті

погляди і позиції: це активна участь громадянина в житті суспільства, що виражається, як правило, у спільній діяльності у межах різного роду асоціацій [4; 5, с. 115].

Вищенаведене вказує на те, що як на національному так і міжнародному рівнях питання волонтерства є актуальними. Нормативне визначення даного виду соціальної діяльності створює основу для її правового регулювання, сприяючи залученню громадян до безоплатної соціально корисної діяльності та формуванню відповідних суспільних цінностей.

Будучи соціальним феноменом волонтерська діяльність сприяє розвитку громадянського суспільства, наданню соціальної допомоги та підтримці перш за все вразливих груп населення. Вона характеризується значною кількістю нестандартних для світової практики напрямів діяльності, створюючи не тільки систему допомоги особам і структурам, що її потребують, але й паралельну систему розробки та реалізації рішень, спрямованих на ефективніше виконання функцій відповідними державними структурами, насамперед, у військовій сфері [6, с. 30]. Волонтерська діяльність виступає важливим механізмом соціальної підтримки та інноваційного розвитку, особливо в умовах кризових ситуацій.

Будучи різновидом соціальної діяльності волонтерська діяльність характеризується рядом специфічних особливостей:

- має добровільний характер: волонтери працюють без матеріальної винагороди, керуючись альтруїстичними мотивами та соціальною відповідальністю.

- передбачає різноманітність напрямів: діяльність може охоплювати допомогу вразливим групам, екологічні ініціативи, освітні програми, медичну та психологічну підтримку тощо.

- має гнучку організаційну форму: волонтерська діяльність може здійснюватися через формальні організації (фонди, громадські об'єднання) або мати неформальний характер (самоорганізовані ініціативи).

- здійснює взаємодію з державними та міжнародними структурами: волонтери часто співпрацюють із державними органами, міжнародними фондами та іншими неурядовими організаціями.

Наголошуючи на позитивних сторонах волонтерства, необхідно зупинитись і на проблемних питаннях їх діяльності. Зокрема, на організаційних та психологічних проблемах. Так,

серед організаційних труднощів волонтерства, які можуть знижувати його ефективність, можна назвати:

- відсутність сталої фінансової підтримки: багато волонтерських ініціатив залежать від грантів, благодійних внесків та приватних донорів, що може створювати нестабільність у їхній роботі;

- низький рівень підготовки волонтерів: недостатність кваліфікації у сфері психологічної підтримки, медичної допомоги чи управління проектами може ускладнювати виконання завдань;

- проблеми координації та комунікації: значна кількість волонтерів та різноманітність ініціатив подеколи спричиняють труднощі у взаємодії між учасниками волонтерського процесу;

- бюрократичні бар'єри: регуляторні обмеження, складнощі з реєстрацією благодійних організацій та звітністю можуть гальмувати розвиток волонтерської діяльності та ін.

Волонтерська діяльність часто супроводжується значними психологічними викликами, які можуть призводити до емоційного виснаження та демотивації:

- синдром емоційного вигорання: інтенсивна робота з постраждалими групами, високі емоційні навантаження та відсутність психологічної підтримки можуть спричинити втому та втрату мотивації;

- вторинна травматизація: волонтери, які працюють із жертвами насильства, війни або катастроф, можуть переживати стресові стани, пов'язані з пережитим досвідом інших людей;

- відсутність соціального визнання: недостатня підтримка з боку суспільства та держави може знижувати самооцінку волонтерів та їхню залученість у діяльність;

- конфлікти в колективах: розбіжності у підходах до роботи, нерівномірний розподіл навантаження та відсутність належної комунікації можуть призводити до напруженості у відносинах.

Підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що волонтерська діяльність є невід'ємною складовою соціальної підтримки та розвитку громадянського суспільства. Проте її ефективність значною мірою залежить від вирішення організаційних та психологічних проблем. Для підвищення результативності волонтерства необхідно розвивати системи навчання та підтримки волонтерів, покращувати координацію діяльності та створювати сприятливі умови для їхньої роботи.

Список використаних джерел

1. Волуйко О.М., Микитюк О.М. Волонтерська діяльність як чинник реалізації заходів правового режиму воєнного стану в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 2. С. 243–247.
2. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 року № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
3. Volunteering in Cross-National Perspective: Initial Comparisons / Н. Anheier, L. Salamon // Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project. Baltimore: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 2001. № 10. 20 p.
4. Загальна декларація волонтерів, прийнята на XI конгресі Міжнародної асоціації волонтерів. Права людини: навч. посіб. К.: Просвіта, 2002. С. 67—80.
5. Мазій І.В. Аналіз міжнародних документів у сфері волонтерського руху. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 8. С. 114–117.
6. Панькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. Український соціум. 2016. № 2(57). С. 25–39. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/25-40_no-2_vol-57_2016_UKR.pdf.

Надія Моргун,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки
Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук,
доцент

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Волонтерська діяльність є складним та багатовимірним явищем, що поєднує в собі соціальні, психологічні та особистісні аспекти. Волонтерство визначається як безкорислива, соціально спрямована діяльність, яка не передбачає матеріальної винагороди. Воно розглядається як форма громадянської активності, що сприяє соціальній згуртованості та вирішенню суспільно значущих проблем.